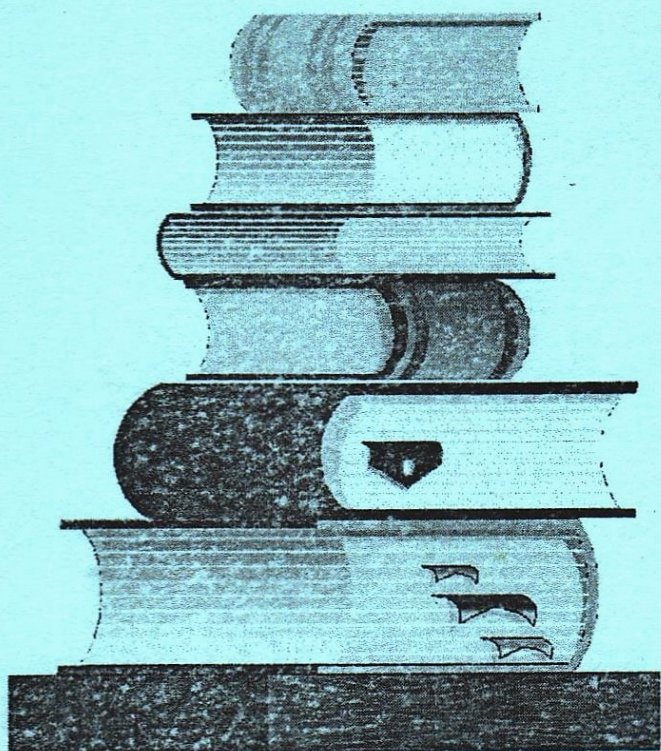

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ СТАТЕЙ МАГІСТРІВ
спеціальності «Педагогіка вищої школи»
ПУЕТ

*за результатами
наукових досліджень
2013–2014 навчального року*

Полтава
ПУЕТ
2014

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ СТАТЕЙ МАГІСТРІВ**

спеціальності «Педагогіка вищої школи» ПУЕТ

*за результатами наукових досліджень
2013-2014 навчального року*

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2014**

УДК 37.013:378
ББК 74.48р30я43
3-41

Друкується відповідно до наказу по університету № 307-Н від 12 листопада 2013 року.

Редакційна колегія:

Головний редактор – **О. О. Нестуля**, д. і. н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Заступник головного редактора – **О. В. Карпенко**, к. е. н., професор, проректор із наукової роботи та міжнародних зв'язків ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Відповідальний секретар – **Н. М. Бобух**, д. філол. н., професор, завідувач кафедри української та іноземних мов ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Відповідальний редактор – **В. Д. Карпенко**, к. е. н., доцент, декан факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. Ю. Стрельніков, д. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки, культурології та історії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Збірник наукових статей магістрів спеціальності «Педагогіка 3-41 вищої школи» ПУЕТ за результатами наукових досліджень 2013–2014 навчального року. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – 253 с.

ISBN 978-966-184-163-4

У збірнику представлено результати наукових досліджень магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи», критично оцінено практику викладання навчальних дисциплін у ВНЗ та розкрито підходи молодих науковців до розвитку педагогічних наук у сучасних умовах.

УДК 37.013:378
ББК 74.48р30я43

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ПУЕТ заборонено

ISBN 978-966-184-163-4

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», 2014

Спілкуючись з вихованцями, педагог вивчає їх індивідуальні і особистісні особливості, отримує інформацію про ціннісні орієнтації, міжособистісні відносини, про причини тих або інших дій, вчинків.

Спілкування регулює спільну діяльність педагога і вихованців, забезпечує їх взаємодію, сприяє ефективності педагогічного процесу.

Практикою підтверджено, що нові технології навчання і виховання «працюють» в освітній установі тільки при педагогічно продуманому спілкуванні.

У педагогічній діяльності спілкування надає істотний вплив на формування активної позиції, творчості, самодіяльності вихованців, на результат оволодіння знаннями і вміннями.

Висновки. Отже, теоретичний і практичний рівні опанування викладачем педагогічним досвідом людства становлять методологічну і технологічну основу його педагогічної діяльності та є важливою передумовою поступового просування до вершин педагогічної майстерності.

Педагогічне спілкування – це особливе спілкування, специфіка якого обумовлена різними соціально-ролевими і функціональними позиціями суб'єктів цього спілкування. Викладач в процесі педагогічного спілкування здійснює (у прямій або непрямій формі) свої соціально-ролеві і функціональні обов'язки по керівництву процесом навчання і виховання. Від того, які стильові особливості цього спілкування і керівництва, в істотній мірі залежить ефективність процесів навчання і виховання, особливості розвитку особи і формування міжособистісних відносин в учбовій групі. Найбільш поширеною класифікацією стилів керівництва, що повною мірою відноситься до педагогічної діяльності, є класифікація, що виділяє авторитарний, демократичний і потурання стилі. Найбільш ефективним в педагогічному спілкуванні, в більшості випадків, виявляється демократичний стиль. Наслідком його застосування є підвищення інтересу до роботи, позитивна внутрішня мотивація діяльності, підвищення групової згуртованості, поява відчуття гордості загальними успіхами, взаємодопомоги і дружелюбності у взаєминах

Напевно, для інших видів людської діяльності цього б було досить, удосконалить ти педагогічну майстерність. Але для педагогічної діяльності цього замало, бо «той, хто все життя обирає педагогічну професію, має володіти бодай трьома особливостями: вміння шанувати і любити людей більше себе; вмінням

по життєво набувати знання і різновиди людського досвіду – теоретичний, практичний, естетичний; умінням передавати різновиди досвіду учням».

Список використаних джерел

1. Азаров Ю. П. Таємниці педагогічної майстерності : навч. посіб. - М., 2004.
2. Андріаді І. П. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. для студентів середніх педагогічних навчальних закладів. – М. : Академія, 1999.
3. Волков І. П. Вчимо творчості / І. П. Волков. – М. : Просвещение, 1989.
4. Кан-Калик В. А. Вчителю про педагогічному спілкуванні. – М. : Просвещение, 1987.
5. Кан-Калик В. А. Педагогічна творчість / В. А. Кан-Калик, І. Д. Нікандров. – М., 1990.
6. Леонтьєв А. А. Педагогічне спілкування / А. А. Леонтьєв. – М. : Школа, 1997
7. Лузан П. Г. Удосконалення педагогічної майстерності викладачів вищих аграрних закладів освіти / П. Г. Лузан, О. В. Положенко // Соціалізація особистості : Зб. наук. пр. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 144–153.
8. Основи педагогічної майстерності / під ред. Зязюна І. І. – М. : Просвещение, 1989.
9. Педагогіка : навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів / за ред. В. А. Сластенина. – М., 1998.
10. Сухомлинський В. А. Методика виховання колективу / В. А. Сухомлинський. – М. : Просвещение, 1981.
11. Сухомлинський В. А. Про виховання. – М., 1980 в комунікативних професіях / Н. Е. Водопьянова. – С.Пб. : Изд-во СПбГУ, 2010. – 463 с.

УДК 37.013:[378.147:330]

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

*Н. І. Пластун, магістр спеціальності «Педагогіка вищої школи»
І. Г. Бритченко, д. е. н., професор – науковий керівник*

Ключові слова: суб'єкт-суб'єктні відносини, процес фахової підготовки майбутніх економістів, моделювання, формування.

Постановка проблеми. Відповідно до сучасних вимог суспільства, вищі економічні навчальні заклади мають забезпечити оптимальні умови для формування професійної компетентності кожного студента, розкриття його творчого потенціалу, розвитку професійно необхідних ділових якостей. Одним із ефективних педагогічних засобів вирішення поставлених завдань є розбудова відносин у освітньому процесі на суб'єкт-суб'єктній основі. Тому формування таких відносин у процесі фахової підготовки майбутніх економістів є актуальною потребою сьогодення.

Аналіз останніх публікацій показує, що окремі аспекти порушеної проблеми були об'єктом дослідження науковців. Так, методологічні проблеми суб'єктності визначено в працях К. Абульханової-Славської, Л. Анциферової, О. Бодальова, А. Вербицького, В. Давидова, А. Журавльова, В. Кан-Каліка, С. Рубінштейна, В. Слободчикова. Порівняльна характеристика понять «індивід», «особистість», «суб'єкт» представлена в публікаціях О. Асмолова, Б. Ломова, В. Татенка, О. Юдиної, І. Шапошнікової та інших. Питання організації суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками навчально-виховного процесу розкрито в дослідженнях А. Бойко, І. Беха, В. Віленської, І. Ісаєва та інших. Специфічні особливості підготовки майбутніх економістів схарактеризовано в доробках Л. Волкової, Т. Колбіної, І. Прокопенка, В. Стрельнікова та інших учених. Проте, проблема формування суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальному процесі вищого економічного навчального закладу не була предметом спеціального вивчення.

Звідси – **метою статті** є виявлення педагогічних умов формування суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі фахової підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів за допомогою використання різноманітних діалогових методів і форм освітньої діяльності визначаємо як першу педагогічну умову формування суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі фахової підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах. Ми скористалися поглядами дослідників [3], які діалог класифікують за такими вагомими ознаками: ставлення його учасників один до одного; наявність спільної мети; суб'єктність позиції людей по відношенню один до одного під час здійснення взаємодії. На

підставі цього діалог визначається як позитивна взаємодія, що характеризується наявністю суб'єкт-суб'єктних відносин та наслідком якої є подальший розвиток і удосконалення кожного суб'єкта.

Діалог у системі вищої професійної освіти ефективний за наявності таких чинників: постановка цілей, організація освітнього простору, формування правил співпраці та створення таких умов, що спонукають їхніх учасників до виконання тих чи інших завдань. Наслідком такого діалогу у вищій школі є різнобічний розвиток потенціалу особистості майбутнього фахівця, причому ефективність цього процесу значною мірою зумовлюється взаємодією особистості із зовнішнім середовищем.

Прагнення викладача розбудувати на практиці взаємовідносини зі студентами на базі діалогу значною мірою регламентує його діяльність та спрямовує її на реалізацію суб'єкт-суб'єктного підходу в освітньому процесі вищої школи. Причому, за поглядами М. Рожкова й Л. Байбородової [3], ефективність діалогічної взаємодії значною мірою забезпечується за допомогою дотримання тієї вимоги, щоб кожна зі сторін добре усвідомлювала існуючі розбіжності в поглядах, переконаннях людей, проте кожна з них визнавала й сприймала як самоцінного суб'єкта. У світлі цього важливим завданням викладача є стимулювання позитивних змін в особистості кожного студента та в його оточенні, причому такі зміни мають сприйматися самим студентом як особистісно значущі. У цьому випадку людина як суб'єкт діалогу не тільки усвідомлено та уважно сприймає точку зору співрозмовника, але й використовує цей діалог для розширення та поглиблення власного досвіду, фахових знань, розроблення стратегію й тактики своєї поведінки.

Правильно з педагогічної точки зору організоване навчання діалогічного типу вже передбачає, що суб'єкти педагогічного процесу (викладач, студент) при всій своїй незалежності й автономності знаходяться між собою у стані суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Однак для найбільш повного використання можливостей такої взаємодії, забезпечення її подальшого розвитку викладач має кваліфіковано керувати процесом формування відносин між учасниками фахової підготовки майбутніх професіоналів, орієнтуючись на досягнення очікуваних результатів та отримання бажаних наслідків цього процесу. Зокрема, оскільки відносини на основі діалогу можливо розбудовувати тільки за

умовою наявності психологічної готовності до діалогу всіх наявних сторін, важливо забезпечувати формування кожного майбутнього фахівця як комунікативної особистості.

На думку І. Добрянського, найважливішим потенціалом діалогічного підходу є навчання співробітництву, яке полягає в тому, що на кожному етапі діалогічної взаємодії відбувається узгодження активності студентів із рівнем їхньої реальної суб'єктності. А внаслідок цього, відбувається поступовий перехід від зовнішнього й прямого управління навчальною взаємодією до внутрішньої творчої активності, самоврядування й самореалізації майбутніх фахівців [2].

Констатуючи необхідність внесення відповідних змін у стосунки між учасниками фахової підготовки майбутніх економістів у ВНЗ та визначаючи основні напрями цих змін, необхідно також з'ясувати специфічні особливості здійснення цієї підготовки, визначити основні нормативні документи, які регламентують реалізацію цього процесу. Зокрема, як установлено під час проведення дослідження, основними галузями сучасної економічної освіти є такі: економіка і підприємництво, менеджмент і адміністрування, інформатика та обчислювальна техніка, сфера обслуговування. Системна організація суб'єктного включення кожного студента в процес фахової підготовки сприяє забезпеченню досягнення органічного поєднання процесу розвитку особистості, основою якого є її активність у навчанні, та процесу виховання як цілеспрямованого управління особистісно-професійним розвитком студента.

На підставі аналізу досліджень зроблено висновок про те, що першою педагогічною умовою, що забезпечує успішне формування суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі фахової підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах, є стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів за допомогою використання професійно спрямованих навчальних завдань, що передбачає формування комунікативних умінь майбутніх економістів через залучення їх до активного навчального діалогу з іншими учасниками освітнього процесу.

Зокрема, визначено, що у процесі реалізації фахової підготовки майбутніх економістів у вищому навчальному закладі важливо забезпечити оволодіння ними передусім такими комунікативними вміннями: організовувати взаємодію з іншими її учасниками на основі прояву поваги до думок і почуттів іншої

людини, стримувати негативні реакції на думки опонентів; сприймати й адекватно інтерпретувати сигнали від партнерів по комунікації, глибоко проникати в особистісну суть кожного з них, за зовнішніми ознаками виявляти характер переживань і психологічний стан людини, демонструвати їй розуміння, співпереживання й співчуття; адекватно використовувати вербальні й невербальні засоби спілкування; чітко висловлювати свою позицію з тієї чи іншої проблеми та знаходити переконливі аргументи на її користь; досягати консенсусів і компромісів під час відпрацювання загального рішення тощо; мобілізувати партнерів по спілкуванню на активну колективну діяльність, спонукати до пошуку й реалізації оптимальних способів досягнення поставленої мети, здійснювати при необхідності вольовий вплив на них без приниження їхньої гідності тощо.

У працях дослідників відзначається, що розвиток суб'єктності студента є наслідком його суб'єктного включення в освітній процес, причому рівень цього суб'єктного включення може бути визначений через аналіз взаємодії майбутнього фахівця з різними професійно зорієнтованими ситуаціями та іншими людьми. Цей процес може здійснюватися успішно тільки за умови усвідомлення студентами необхідності подальшого розвитку і удосконалення власних професійно необхідних особистісних якостей.

У науковій літературі відзначається, що формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі тісно пов'язано також з розвитком у студентів рефлексивних умінь, які дозволяють їм усвідомити значущість досвіду, набутого у процесі навчально-професійної діяльності, а також визначити ступінь готовності до подальшої комунікативної взаємодії. Слід відзначити, що суть рефлексії проявляється у вивченні людиною себе, аналізі власних дій, поведінки, особистісного досвіду, усвідомленні нею відносин з іншими людьми (Б. Вульф, В. Харькин) [1]; (В. Стрельников, І. Брітченко) [4].

Розвиток суб'єктності майбутнього економіста вимагає формування у студентів таких професійно-особистісних якостей, як: самостійність (здатність до незалежних суджень, дій, спроможність виконувати діяльність без сторонніх впливів і чужої допомоги); цілеспрямованість (усвідомлена активність, спрямованість на певний результат, здатність організувати власні дії для досягнення поставленої мети); ініціативність (заповзятливість, здатність до активних дій); самокритичність (здатність об'ек-

тивно оцінювати свої дії та вчинки, визначити власні помилки й по можливості їх виправляти); наполегливість (здатність досягати поставленої мети, долаючи на цьому шляху зовнішні та внутрішні труднощі); відповідальність (здатність відповідати за свої дії та вчинки, а також за їх наслідки).

Висновок. У статті теоретично обґрунтовано, що ефективність формування готовності майбутніх економістів до ділової взаємодії на суб'єкт-суб'єктній основі у вищому навчальному закладі підвищиться за таких умов: стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів за допомогою використання професійно спрямованих навчальних завдань, що передбачає формування комунікативних умінь майбутніх економістів через залучення їх до активного навчального діалогу з іншими учасниками освітнього процесу; забезпечення оволодіння студентами знаннями, рефлексивними вміннями, особистісними якостями, необхідними для розвитку спроможності майбутніх економістів до професійно-особистісного самовдосконалення й самореалізації.

Список використаних джерел

1. Вульфів Б. Педагогика рефлексии / Б. Вульфів, В. Харьков. – М. : ИЧП «Изд-во Магистр». – 1995. – 111 с.
2. Добрянський І. Особливості, способи і прийоми організації активно-діалогічного навчання (з досвіду роботи) / І. Добрянський // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 47–53.
3. Рожков М. И. Теория и методика воспитания : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / М. И. Рожков, Л. В. Байбурдова. – М. : Владос-Пресс, 2004. – 384 с.
4. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : Модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.

УДК 378.147:005.591.6

ЕТАПИ ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Н. В. Правда, магістр спеціальності «Педагогіка вищої школи»
І. Г. Брітченко, д. е. н., професор – науковий керівник*

Ключові слова: проектування, навчальний процес, інноваційні технології.

Постановка проблеми. Практика вищих навчальних закладів України потребує теоретичного вирішення проблеми проектування навчального процесу засобами інноваційних технологій з метою підготовки конкурентоздатних фахівців, адже має здійснитися її перехід з одного стану в інший, що й є предметом проектування. Оскільки проектування навчального процесу визначено одним із пріоритетних та перспективних напрямів удосконалення системи освіти, він передбачає використання сучасних технологічних підходів, інструментарієм системного проектування навчального процесу визначено інноваційні технології навчання.

Аналіз останніх публікацій показує, що проблема проектування навчального процесу засобами інноваційних технологій навчання була об'єктом дослідження науковців. На важливість педагогічного проектування в свій час указували А. С. Макаренко і В. О. Сухомлинський, вбачаючи у проектуванні можливість визначення перспектив розвитку учня і колективу, створенні умов для успішного виконання різних видів діяльності.

Теоретичні аспекти проектування навчально-виховного процесу розглядалися у працях В. С. Безрукової, І. Д. Беха, В. І. Бондаря, В. М. Галузинського, О. А. Дубасенюк, О. М. Коберника, А. О. Лігоцького, В. М. Монахова, І. П. Підласого, Г. К. Селевка, В. Ю. Стрельникова та ін. У працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників виділяються основні типи проектувальних дій, визначаються способи аналізу цих дій, уточнюються принципи побудови проектувального процесу, вибору його стратегії і етапів, обговорюються можливі позиції суб'єктів проектування й умови ефективності діяльності кожного. Проте, етапи структурно-функціональної моделі проектування навчального процесу засобами інноваційних технологій досліджені недостатньо.

Звідси – **метою статті** є виявлення етапів проектування навчального процесу на основі інноваційних технологій у ході підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етапи проектування навчального процесу є необхідною умовою та невід'ємною складовою здійснення педагогічного проектування, визначаємо їх також основною ланкою реалізації структурно-функціональної моделі проектування навчального процесу засобами інноваційних технологій.

Наукове видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ МАГІСТРІВ

спеціальності «Педагогіка вищої школи» ПУЕТ

*за результатами наукових досліджень
2013–2014 навчального року*

Головний редактор **М. П. Гречук**
Комп'ютерна верстка **Г. А. Бжікян**

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 14,7.
Тираж 60 прим. Зам. № 106/369.*

*Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
кімн. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81*

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.*